

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»  
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ  
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА  
КАФЕДРА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПАТЕНТНОЇ ЮСТИЦІЇ

# ШЕРЕШЕВСЬКІ ЦИВІЛІСТИЧНІ ЧИТАННЯ: ЗАХИСТ ПРАВ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ В УМОВАХ ВІЙНИ

*МАТЕРІАЛИ  
Всеукраїнської наукової конференції*

*Одеса,  
3 грудня 2025 року*

Одеса  
Фенікс  
2025

**За загальною редакцією**  
доктора юридичних наук, професора *Є. Харитонова*

**Упорядники-укладачі:**

*Давидова Ірина Віталівна* – д.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», проф.;  
*Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна* – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;  
*Павлова Вікторія Георгіївна* – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;  
*Лешикова Єлизавета Сергіївна* – лаборант кафедри цивільного права НУ «ОЮА».

**Організаційний комітет Всеукраїнської наукової конференції:**

*Харитонов Євген Олегович* – д.ю.н., завідувач кафедри цивільного права НУ «ОЮА», член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, проф.;  
*Давидова Ірина Віталівна* – д.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», проф.;  
*Зубар Володимир Михайлович* – к.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;  
*Кривенко Юлія Василівна* – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;  
*Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна* – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;  
*Павлова Вікторія Георгіївна* – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;  
*Матійко Микола Володимирович* – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;  
*Лешикова Єлизавета Сергіївна* – лаборант кафедри цивільного права НУ «ОЮА».

*Матеріали видано в авторській редакції.*

*Повну відповідальність за достовірність і якість поданого матеріалу несуть учасники Всеукраїнської наукової конференції та їхні наукові керівники, які рекомендували ці матеріали до друку.*

III 49      **Шерешевські цивілістичні читання: захист прав приватної особи в умовах війни** : матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 3 груд. 2025 р.) [Електронне видання] / за заг. ред. Є. Харитонова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2025. – 250 с. – Режим доступу: ...  
ISBN 978-617-8763-00-8

Збірник містить результати наукових досліджень, присвячених питанням захисту прав приватної особи. У виданні представлено актуальні теоретичні та прикладні напрацювання, що висвітлюють питання окремих аспектів захисту прав приватної особи, удосконалення механізму правового регулювання, створення нових правових інститутів, доповнення чинних нормативно-правових актів, що своєю чергою додатково актуалізує оновлення цивільного законодавства на підґрунті загального концепту приватного права.

Збірник адресовано студентам, викладачам, науковцям і всім, хто цікавиться теорією, практикою, історією та перспективами розвитку правової науки.

УДК 347.1/7

|                                                                                                                                                                                                                            |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>Менджул Марія Василівна</b><br>ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА ПРАЦЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ ТРАНСКОРДОННІ<br>РИНКИ ПРАЦІ .....                                                                                                              | 161 |
| <b>Мошинська Яна Степанівна</b><br>ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ В УМОВАХ<br>ВОЄННОГО СТАНУ .....                                                                                                            | 165 |
| <b>Nekit K.</b><br>EXTENTION OF CONSTITUTIONAL PRINCIPLES AND FUNCTIONSTO<br>DIGITAL ASSETS.....                                                                                                                           | 169 |
| <b>Orzikh Yurii Hennadiiovych</b><br>SUCCESSION UNDER SWEDISH LAW AND ITS RELATIONSHIP WITH<br>SUCCESSION UNDER UKRAINIAN LAW: CONFLICTS OF LAWS IN<br>CROSS-BORDER SUCCESSION.....                                        | 172 |
| <b>Оскілко Олексій Олегович</b><br>ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ<br>ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....                                                                               | 176 |
| <b>Павлова Вікторія Георгіївна</b><br>ПОДВІЙНА ПРИРОДА ВЕНДИНГОВИХ ПРАВОВІДНОСИН .....                                                                                                                                     | 181 |
| <b>Петров Володимир Володимирович</b><br>ЩОДО РОЛІ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ<br>ПІДПРИЄМЦІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ СТИМУЛЮЮЧОЇ ФУНКЦІЇ<br>ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА .....                                                    | 184 |
| <b>Резніченко Семен Васильович, Поліщук Вероніка Романівна</b><br>ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА ДІТЕЙ .....                                                                                                                     | 188 |
| <b>Ромась Денис Сергійович</b><br>ЦИФРОВІ ФОРМИ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ПРИВАТНОМУ ПРАВІ:<br>ЕЛЕКТРОННІ ДОГОВОРИ, СМАРТ-КОНТРАКТИ ТА<br>ГІГ-КОНТРАКТИ.....                                                                           | 191 |
| <b>Ромась Марія Іванівна</b><br>ПРОБЛЕМАТИКА БАГАТОРІВНЕВОСТІ ІНТЕРЕСУ ПУБЛІЧНО-<br>ПРАВОВИХ УТВОРЕНЬ У ПРИВАТНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ.....                                                                                     | 195 |
| <b>Сафончик Оксана Іванівна</b><br>АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ В УМОВАХ ВІЙНИ ...                                                                                                                                   | 198 |
| <b>Скрагленко Марія Ростиславівна</b><br>ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ФІЗИЧНИМ ОСОБАМ<br>ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ: ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ТА<br>ПРАКТИЧНІ ВИКЛИКИ. ПРОБЛЕМАТИКА В ПРАВОВОМУ<br>РЕГУЛЮВАННІ І ПРОПОЗИЦІЇ..... | 201 |
| <b>Спасова Катерина Іванівна</b><br>РОЗІРВАННЯ ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ<br>ПРИВАТНОЇ ОСОБИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....                                                                                            | 209 |

державо-членах ЄС стимулюють працівників виїжджати у пошуках роботи до сусідніх країн, а з іншого боку наявні реальні кордони, перетин яких може займати від двох до 4-5 годин змушує людей переїздити на більш тривалий час, унеможлиблює так звану «прикордонну маятникову трудову міграцію».

### ЛІТЕРАТУРА:

1. AnnekatrinNiebuhr, SilviaStiller. Integration and Labour Markets in European Border Regions. 2004. URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/19256/1/284.pdf>
2. Cross-Border RegionalLabourMarket Analysis. Final report. URL: [https://ec.europa.eu/regional\\_policy/information-sources/publications/reports/2024/cross-border-regional-labour-market-analysis\\_en](https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/publications/reports/2024/cross-border-regional-labour-market-analysis_en)
3. Isabelle PIGERON-PIROTH. Borders and cross-border labor markets : opportunities and challenges. 2020. URL: <https://cbs.uni-gr.eu/en/resources/knowledge-and-documentation-center/resources-list/borders-and-cross-border-labor-markets>
4. Cross-borderlabourmarket. URL: <https://www.euregiochambers.eu/cross-border-labour-market.html>

*Мошинська Яна Степанівна,  
аспірантка кафедри цивільного права  
Національного університету «Одеська  
юридична академія»*

### ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Питання позбавлення батьківських прав належить до найбільш делікатних у сімейному праві, оскільки стосується фундаментальних прав дитини та має виражені соціально-правові наслідки для членів сім'ї. Воєнний стан вносить додаткові фактори, які змінюють як життєві обставини сімей, так і практику правозастосування: евакуація, розлука, поранення, загибель, руйнування житла, обмежений доступ до адміністративних та судових сервісів, зміни у доказовій базі. Тому завдання юриспруденції та соціальної політики – забезпечити баланс між інтересами дитини (пріоритет) та захистом прав батьків при врахуванні об'єктивних обставин воєнного часу [1].

Стаття 164 СК України визначає підстави позбавлення батьківських прав: грубе та систематичне невиконання обов'язків, ухилення від виховання, жорстоке поводження, залежності, експлуатація дитини, вчинення умисного злочину проти дитини тощо. Стаття 166 СК України фіксує правові наслідки, як то втрата особистих немайнових прав, звільнення від обов'язків, припинення статусу законного представника, втрата пільг тощо. [2]

Законодавством також передбачено й судовий порядок розгляду справ із забезпеченням права на оборону та доказування обґрунтованості підстав для такого крайнього заходу [3]. Верховний Суд у своїх оглядах та рішеннях підкреслює, що позбавлення батьківських прав – крайній захід і основою для нього має бути належне, переконливе доведення обставин, передбачених ст. 164 СК України. Одне лише подання клопотання або наявність розлуки не звільняє позивача від обов'язку надавати належні докази.

Воєнний стан чинить суттєвий вплив на фактичні підстави та механізми позбавлення батьківських прав. Виділимо наступні ключові аспекти.

Об'єктивні причини невиконання обов'язків. Воєнні обставини (евакуація, інтернування, поранення, перебування в місцях, не підконтрольних державі територіях) можуть створювати видимі прояви «ухилення» від виконання батьківських обов'язків, які фактично обумовлені форс-мажором [4]. Тому при кваліфікації поведінки батьків суди повинні враховувати форс-мажорні причини та встановлювати причинно-наслідковий зв'язок між діями/бездіяльністю батька і шкодою для дитини. Інакше існує ризик невиправданого обмеження батьківських прав осіб, чії дії були викликані об'єктивною загрозою життю й здоров'ю.

Доказова проблематика. Воєнний стан ускладнює збір документальних доказів (медичні довідки, висновки служб опіки й піклування, свідчення). Це вимагає від судів більш гнучкого підходу до оцінки доказів, водночас зберігаючи принцип суворой доказової бази – тобто суд повинен збирати комплекс доказів: матеріали соціальних служб, довідки лікувальних установ, свідчення третіх осіб, висновки психологів тощо. Верховний Суд наголошує: навіть в умовах воєнного стану форма подання позову не звільняє зі збирання доказів.

Пріоритет інтересів дитини. Найкращі інтереси дитини залишаються головним критерієм. Воєнні обставини не змінюють цього

принципу, але змінюють зміст його реалізації: наприклад, необхідність тимчасового влаштування дитини в прийомну сім'ю чи заклад – не обов'язково повинна вести до позбавлення батьківських прав, якщо батьки мають об'єктивну неможливість доглядати, але зберігається потенціал реабілітації батьківського статусу після стабілізації умов.[5]

Питання міжнародного гуманітарного права та захисту дітей. Під час воєнних дій особливо важливо враховувати міжнародні стандарти захисту дитини (Конвенція ООН про права дитини та рекомендації відповідних організацій) у питаннях влаштування, опіки і втручання держави в сімейні права [4]. Належна взаємодія служб у справах дітей, органів опіки та судів повинна забезпечити захист як дитини, так і законних інтересів батьків.

Під час воєнного стану питання територіальної підсудності та доступності суду набувають особливого значення. Судова практика свідчить про необхідність організації дистанційних/спрощених процедур (за наявності технічних можливостей) або тимчасової зміни підсудності, щоб не порушувати право на судовий захист [6]. Водночас таке адаптування не має підміняти повноту розгляду справи та право на захист батьків.

Також суд повинен ініціювати і залучати висновки служб у справах дітей, психологів, медиків; їхні матеріали часто вирішальні при встановленні факту зневажання обов'язків чи жорстокого поводження. У воєнний час такі служби можуть бути перенавантажені, отже важливо встановити процедури пріоритизації і стандарти оформлення висновків для цілей судочинства.

У ході провадження може застосовуватись й тимчасові заходи (тимчасове влаштування дитини, обмеження контактів, визначення місця проживання) до вирішення основного спору. Важливо, щоб тимчасові заходи були пропорційними і переглядалися з урахуванням зміни обставин після завершення воєнних дій. Верховний Суд наголошує на необхідності обґрунтування кожного такого заходу [3].

Отже бачимо, що огляди практики касаційних інстанцій вказують на такі тенденції як: утвердження підходу, що позбавлення батьківських прав, то крайній захід; необхідність належного доведення причин; врахування інтересів усіх сторін, зокрема можливості відновлення батьківських прав у майбутньому. Проте практика також фіксує диспропорції: у частині судів може бути слабка уніфікація підходів до

оцінки обставин воєнного характеру, що призводить до різночитань у прийнятті рішень. Судові огляди та аналітичні матеріали радять розробити методичні рекомендації для суддів щодо оцінки форс-мажору при розгляді справ щодо позбавлення батьківських прав.

Позбавлення батьківських прав в умовах воєнного стану залишається правовим інструментом крайнього характеру; застосування його повинно базуватися на ретельному доведенні обставин, передбачених ст. 164 СК України, з урахуванням форс-мажорних обставин війни.

Воєнний стан ускладнює доказування та може створювати ризик необґрунтованих рішень – це вимагає від судів гнучкості, але не поступок щодо якості доказової перевірки. Судова практика вже містить вказівки про крайність заходу і необхідність доказування, але потрібні додаткові методичні роз'яснення. У зв'язку з цим необхідні інституційні заходи (методичні рекомендації, стандарти для соціальних служб, алгоритми міжвідомчої взаємодії), які б допомогли зберегти баланс між захистом найкращих інтересів дитини та захистом прав батьків у кризових обставинах.

## ЛІТЕРАТУРА:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022р. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>

2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21-22. Ст.135. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>

3. Вирішення сімейних спорів, що виникли в умовах воєнного стану. Верховний Суд України. URL: [https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new\\_folder\\_for\\_uploads/supreme/2024\\_prezent/Prezentatsiia\\_Olha\\_Stupak\\_20\\_02\\_2024.pdf?utm\\_source](https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/Prezentatsiia_Olha_Stupak_20_02_2024.pdf?utm_source)

4. Війна, розлука і діти: як суди вирішують спори про батьківські права. Національна асоціація адвокатів України. URL: [https://unba.org.ua/news/10261-vijna-rozluka-i-diti-yak-sudi-virishuyut-spori-pro-bat-kivs-ki-prava.html?utm\\_source](https://unba.org.ua/news/10261-vijna-rozluka-i-diti-yak-sudi-virishuyut-spori-pro-bat-kivs-ki-prava.html?utm_source)

5. Дайджест правових позицій Верховного Суду щодо правомірності позбавлення батьківських прав. Вища школа адвокатури Національної асоціації адвокатів України. URL: [https://www.hsa.org.ua/blog/daidzest-pravovix-pozicij-verhovnogo-sudu-shhodo-pravomirnosti-pozbavlennia-batkivskix-prav?utm\\_source](https://www.hsa.org.ua/blog/daidzest-pravovix-pozicij-verhovnogo-sudu-shhodo-pravomirnosti-pozbavlennia-batkivskix-prav?utm_source)

6. Огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду у справах зі спорів щодо позбавлення / поновлення батьківських

прав, оспорування батьківства. Рішення, внесені до ЄДРСР, за 2019 рік – липень 2022 року. URL: [https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new\\_folder\\_for\\_uploads/supreme/sud\\_pract/Oglyad\\_KCS\\_batkivstvo.pdf?utm\\_source](https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/sud_pract/Oglyad_KCS_batkivstvo.pdf?utm_source)

***Nekit K.***

*Doctor of Law, Professor,  
Research Fellow and Lecturer of the University  
of Mannheim (Germany),  
Professor of the Civil Law Department,  
National University “Odesa Law Academy”*

## **EXTENTION OF CONSTITUTIONAL PRINCIPLES AND FUNCTIONS TO DIGITAL ASSETS**

The concept of property serves not only as a central institution of private law but also as a constitutional guarantee that mediates the relationship between individual autonomy and collective regulation. Introduction of the concept of digital property raises questions about whether, and how, constitutional understandings of property should evolve to address digital transformations.

Historically, the private law approach prevails in the digital sphere, i.e. most relations between digital actors are regulated by contracts. However, this approach is increasingly showing its inefficiency from the perspective of users' (humans') rights protection. Having no clear mechanisms for the protection of fundamental human rights, digital platforms providing digital services regulate them in their terms pursuing own economic interests [1]. Digital platforms act as private regulators with the ability to grant, restrict, or revoke users' rights, including those related to digital possessions. As Lynner and others observe, digital values are often provided in terms of a license agreement, with users stripped of core rights (e.g. inheritance) unless traditional property law is applied. This corporate control over digital goods risks a new “digital feudalism” [2].

Suzor in his paper on digital constitutionalism adherently reveals, how social media platforms violate core values of the Rule of Law, such as consent, equality and predictability, and procedural fairness. He argues, that although these values have historically been limited to the public